

HƯỚNG DẪN HỌC SINH XÂY DỰNG VÀ SỬ DỤNG HỒ SƠ MỤC TIÊU TRONG DẠY HỌC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN TRUYỆN VIỆT NAM HIỆN ĐẠI Ở LỚP 9

Hoàng Thị Yến¹

TÓM TẮT

Bài viết nghiên cứu vai trò, chức năng, ý nghĩa của hồ sơ mục tiêu trong học tập; đánh giá khái quát thực trạng xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu học tập trong dạy học đọc hiểu văn bản. Trên cơ sở đó, bài báo đề xuất cách thức, biện pháp hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 như một công cụ hỗ trợ tích cực cho việc dạy và học nhằm nâng cao tính chủ động, sáng tạo cho học sinh.

Từ khóa: *Dạy học, đọc hiểu, hồ sơ mục tiêu, truyện Việt Nam hiện đại.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Dạy học đọc hiểu văn bản là một nội dung cốt lõi trong chương trình giáo dục phổ thông các nước trên thế giới. Đọc hiểu là một trong những năng lực cốt lõi (key competence) cần có của một công dân được giáo dục tốt. Sử dụng các kỹ thuật, công cụ, phương tiện, hình thức kiểm tra đánh giá kết quả đọc - hiểu của học sinh một cách khoa học, có tính định lượng hơn sẽ là giải pháp mạnh mẽ làm thay đổi phương pháp dạy học đọc hiểu vốn chỉ thiên về thuyết trình - tái hiện như hiện nay. Hồ sơ học tập là một bộ sưu tập có mục đích, có tổ chức những sản phẩm học tập của học sinh, những kết quả học sinh đạt được, phản ánh quá trình học tập, sự tiến bộ của học sinh trong một khoảng thời gian nhất định. Hồ sơ học tập của học sinh là một công cụ hỗ trợ tích cực cho việc dạy và học nhằm nâng cao tính chủ động, sáng tạo ở học sinh. Tuy nhiên, trong thực tế, việc hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ học tập trong dạy học nói chung, dạy học Ngữ văn nói riêng ở nhà trường Việt Nam chưa được quan tâm một cách đồng bộ, có hệ thống. Hồ sơ học tập của học sinh thường được hiểu một cách đơn giản, sơ lược và nhìn chung vẫn là một vấn đề mới mẻ với nhiều giáo viên. Xây dựng và sử dụng hồ sơ học tập đa dạng để thúc đẩy học sinh học tập tích cực là một hướng tiếp cận mới, cần được quan tâm nghiên cứu ở nhà trường Việt Nam. Hồ sơ học tập gồm nhiều loại, như Hồ sơ mục tiêu, Hồ sơ quá trình, Hồ sơ tiến bộ... Trong phạm vi của bài viết này chúng tôi chỉ tập trung nghiên cứu, đề xuất cách thức hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm hồ sơ học tập và hồ sơ mục tiêu

Theo Osman Birgin, Adnan Baki (2007), có nhiều cách phát biểu, quan niệm khác nhau về hồ sơ học tập và vai trò của hồ sơ học tập trong dạy học, tùy thuộc vào mục tiêu,

¹ *Lớp Cao học K11 - Lý luận và Phương pháp dạy học Bộ môn Văn - Tiếng Việt, Trường Đại học Hồng Đức; Email: yenvanht@gmail.com*

quan điểm và cách sử dụng của mỗi nhà nghiên cứu. Tuy nhiên, các định nghĩa đều có chung một số điểm cơ bản, đó là: Hồ sơ học tập là một bộ sưu tập có mục đích các hoạt động học tập của học sinh, phản ánh sự nỗ lực, tiến bộ và thành tích học tập của học sinh theo thời gian [6]. Kế thừa nghiên cứu của các nhà khoa học, ở bài viết này chúng tôi quan niệm, hồ sơ học tập là một bộ sưu tập có mục đích, có tổ chức các hoạt động và sản phẩm học tập của học sinh, phản ánh kết quả học sinh đạt được, quá trình học tập và sự tiến bộ của học sinh trong một hoặc nhiều lĩnh vực và trong một khoảng thời gian nhất định.

Theo Nguyễn Lăng Bình và các cộng sự, hồ sơ học tập có thể được phân thành 4 loại cơ bản: (1) Hồ sơ mục tiêu, (2) Hồ sơ quá trình, (3) Hồ sơ tiến bộ và (4) Hồ sơ thành tích [1; tr.188]. Trong bốn loại này, hồ sơ mục tiêu là loại hồ sơ học tập do học sinh xây dựng mục tiêu học tập cho mình trên cơ sở mục tiêu của chương trình, sách giáo khoa, sự mong đợi của giáo viên và tự đánh giá được năng lực, nhu cầu nhận thức của bản thân.

Vận dụng vào việc dạy học đọc hiểu văn bản truyện ngắn Việt Nam hiện đại ở lớp 9, học sinh dưới sự hướng dẫn của giáo viên sẽ xây dựng được Hồ sơ mục tiêu, trong đó xác định rõ mục tiêu mong muốn đạt được khi đọc hiểu chủ đề truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 cũng như từng văn bản truyện trên cơ sở yêu cầu cần đạt của chương trình SGK và yêu cầu của giáo viên. Xác định được mục tiêu rõ ràng sẽ giúp học sinh có định hướng, có phương pháp, cách thức học tập hiệu quả để đạt được những mục tiêu đó và phát triển bản thân.

2.2. Ý nghĩa, tác dụng của hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9

Mục tiêu là kết quả dự kiến, kết quả mong muốn trong tương lai của một người, nhóm người hoặc của một chủ thể hành động. Theo Jonh Locke (bác sĩ, nhà triết học, nhà hoạt động chính trị người Anh và Aaron Latham (nhà báo, chính trị gia người Mỹ), mục tiêu ảnh hưởng đến hiệu quả của công việc, sự thành công trong cuộc sống theo cách: nó giúp chủ thể định hướng hành động để đạt được mục tiêu; kích thích và tạo động lực mạnh mẽ để chủ thể phải nỗ lực lớn hơn, kiên trì và sáng tạo nhiều hơn để thành công. Theo Brian Tracy (chuyên gia đào tạo và phát triển cá nhân người Mỹ), mục tiêu cho phép chúng ta điều khiển hướng đi của thay đổi theo chiều hướng có lợi cho mình.

Trong cuộc sống nói chung và trong học tập nói riêng, việc thiết lập mục tiêu cá nhân có vai trò quyết định sự thành công trong tương lai của mỗi người. Trong dạy học đọc hiểu văn bản, việc hướng dẫn học sinh xác định mục tiêu đọc hiểu giúp học sinh định hướng được yêu cầu cần đạt của bản thân trong quá trình học; từ đó, học sinh biết chủ động sáng tạo trong quá trình đọc; có hứng thú và động lực học tập kiên trì, bền bỉ để thành công hơn. Nhà văn Pháp Đidoro (Denies Didrot 1713-1784) khẳng định: *“Nếu không mục đích, anh không làm được gì cả, anh cũng không làm được cái gì vĩ đại nếu như mục đích tầm thường”*. Mục tiêu được ví như thỏi nam châm có lực hút, mục tiêu càng lớn thì sức hút càng mạnh.

Đối với giáo viên, hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản chính là biện pháp phát triển một kỹ năng sống quan trọng - kỹ năng xác định mục tiêu. Đồng thời, hồ sơ mục tiêu được chuẩn bị từ trước của học sinh sẽ hỗ trợ giáo viên biết, hiểu được nhu cầu nhận thức của mỗi học sinh để từ đó, giảng viên có thể điều chỉnh, bổ sung, xây dựng kế hoạch dạy học phù hợp với nhu cầu khám phá của học sinh, phù hợp với quan điểm dạy học phát triển.

2.3. Thực trạng xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9

Khảo sát, điều tra và tham khảo trực tiếp hồ sơ dạy học của giáo viên Ngữ văn một số trường THCS trên địa bàn thành phố Thanh Hóa, tỉnh Thanh Hóa cho thấy, việc xây dựng và sử dụng hồ sơ học tập nói chung và hồ sơ mục tiêu nói riêng trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 hiện đang là vấn đề khá mới mẻ đối với hầu hết giáo viên Ngữ văn. Phỏng vấn, tìm hiểu giáo viên Ngữ văn THCS một số tỉnh như Ninh Bình, Nam Định, Quảng Bình, Nghệ An cũng có tình trạng như vậy. Về lý thuyết, khảo sát tài liệu của chúng tôi cho thấy, cho đến nay, hầu như chưa có công trình nghiên cứu nào về hồ sơ học tập, hồ sơ mục tiêu và sử dụng hồ sơ học tập, hồ sơ mục tiêu để đánh giá năng lực đọc hiểu văn bản của học sinh ở nhà trường phổ thông Việt Nam. Sự hiểu biết và mức độ vận dụng hồ sơ học tập, hồ sơ mục tiêu của giáo viên trong giảng dạy Ngữ văn ở trường THCS nhìn chung còn khá hạn chế. Tương tự, việc sử dụng hồ sơ học tập trong dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại chưa có công trình, bài viết nào đề cập tới. Đa số giáo viên chưa hiểu đầy đủ về khái niệm hồ sơ học tập cũng như hồ sơ mục tiêu. Giáo viên mới chỉ áp dụng một số dữ liệu thuộc hồ sơ học tập như bài kiểm tra, điểm số của học sinh khi dạy học, chưa chú trọng tới việc hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong quá trình đọc hiểu văn bản. Mục tiêu dạy học của giáo viên thường là sự áp đặt về kiến thức chứ chưa chú ý tới nhu cầu thực sự của người học. Về phía học sinh, chưa được giới thiệu, hướng dẫn về lợi ích, yêu cầu, nội dung cũng như cách xây dựng và sử dụng hồ sơ học tập cũng như hồ sơ mục tiêu để hỗ trợ và thúc đẩy quá trình đọc hiểu. Quá trình học và khám phá văn bản nhìn chung vẫn hết sức thụ động, thiếu sức sáng tạo. Trong dạy học, giáo viên, học sinh có sử dụng một số dữ liệu trong hồ sơ học tập để tổ chức dạy học nhưng theo lối kinh nghiệm, chưa được tập huấn một cách bài bản về hồ sơ học tập nói chung và hồ sơ mục tiêu nói riêng. Để hình thành cho học sinh kỹ năng xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong đọc hiểu văn bản, giáo viên cần phải có những cách thức, biện pháp hướng dẫn cụ thể, đặc biệt là trong hoạt động chuẩn bị trước giờ đọc hiểu.

2.4. Cách thức hướng dẫn học sinh lớp 9 xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại

Phần truyện Việt Nam hiện đại trong chương trình Ngữ văn 9 hiện hành (2006) bao gồm 5 văn bản (*Làng* - Kim Lân, *Lặng lẽ Sa Pa* - Nguyễn Thành Long, *Chiếc lược ngà* - Nguyễn Quang Sáng, *Bến quê* - Nguyễn Minh Châu (đọc thêm không bắt buộc), *Những ngôi sao xa xôi* - Lê Minh Khuê), tất cả đều là truyện ngắn, được sáng tác sau năm 1945, phản ánh cuộc sống của đất nước và con người Việt Nam từ sau Cách mạng tháng Tám, trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, đế quốc Mỹ và cuộc sống xã hội sau năm 1975. Trong *Chương trình Giáo dục môn Ngữ văn 2018*, các văn bản truyện Việt Nam hiện đại được giới thiệu cho lớp 8 và lớp 9 gồm: *Bắt sấu rừng U Minh Hạ* (Sơn Nam), *Chiếc lược ngà* (Nguyễn Quang Sáng), *Làng* (Kim Lân), *Lão Hạc* (Nam Cao), *Những ngôi sao xa xôi* (Lê Minh Khuê). Trong thời gian tới, khi SGK Ngữ văn 9 được thẩm định đưa vào dạy học,

mỗi bộ sách sẽ có những lựa chọn văn bản truyện Việt Nam hiện đại khác nhau. Ở bài viết này, chúng tôi tham chiếu văn bản truyện của cả 2 chương trình nhưng tập trung chủ yếu vào cách thức hướng dẫn học sinh cách xác định mục tiêu đọc hiểu văn bản là chính.

2.4.1. Hướng dẫn học sinh cách xác định mục tiêu đọc hiểu văn bản

Về nguyên tắc, việc xây dựng hồ sơ học tập nói chung, hồ sơ mục tiêu nói riêng phải đảm bảo các nguyên tắc cơ bản như: bám sát mục tiêu bài học, môn học; đảm bảo khuyến khích, thúc đẩy tính độc lập, tự giác, tự ý thức của học sinh; đảm bảo vai trò dẫn dắt, định hướng của giáo viên; đảm bảo tính hệ thống trong nội dung hoạt động của lớp học; hướng tới phát triển năng lực người học. Khi học sinh biết độc lập, tự giác, học sinh sẽ ý thức sâu sắc nhiệm vụ học tập, tích cực tự học cũng như chủ động hợp tác nhóm, tương tác đa chiều trong lớp để đạt được mục tiêu đó.

Để giúp học sinh xây dựng hồ sơ mục tiêu đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại, giáo viên cần chỉ cho học sinh phải dựa vào căn cứ nào để xác định mục tiêu và thực hiện các bước sau:

Bước 1: Học sinh đọc và tóm tắt (hoặc trích dẫn) phần *Yêu cầu cần đạt* hoặc *Mục tiêu cần đạt* của phần đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại lớp 9 trong bản Chương trình môn Ngữ văn hiện hành hoặc trong sách giáo khoa.

Thực hiện bước này, học sinh cần trả lời câu hỏi: *Yêu cầu cần đạt sau khi đọc hiểu phần văn bản này là gì?*

Bước 2: Học sinh đọc các văn bản truyện, tự đặt ra các mục tiêu đọc hiểu của riêng mình ngoài các mục tiêu đã có trong chương trình, sách giáo khoa.

Thực hiện bước này, học sinh cần trả lời câu hỏi: *Tôi mong muốn biết thêm, hiểu thêm, đạt được điều gì ngoài Yêu cầu cần đạt trong sách giáo khoa khi đọc văn bản này?*

Bước 3: Học sinh lắng nghe và ghi nhớ các mục tiêu, nhiệm vụ khác mà giáo viên đặt ra hoặc mong đợi ở học sinh.

Thực hiện bước này, học sinh cần trả lời câu hỏi: *Thầy/Cô mong muốn tôi biết được, thực hiện được, đạt được điều gì thêm khi đọc văn bản này?*

Như vậy, giáo viên vừa hướng dẫn học sinh đọc kĩ từng văn bản truyện, vừa xác định các mục tiêu, yêu cầu cần đạt một cách khoa học. Hoạt động này giúp học sinh biết rõ nhiệm vụ cụ thể để định hướng cho hoạt động đọc. Việc xác định mục tiêu như vậy vừa bám sát mục tiêu phần đọc hiểu văn bản truyện đã được nêu trong chương trình sách giáo khoa; vừa đáp ứng mục tiêu, hứng thú, nhu cầu nhận thức thẩm mỹ, năng lực, trình độ của cá nhân học sinh; vừa đáp ứng yêu cầu, mong đợi của giáo viên về sự tiến bộ của học sinh ở những vùng miền, năng lực trình độ nhất định.

2.4.2. Hướng dẫn học sinh lớp 9 lập bảng mục tiêu đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại

Để cụ thể hóa mục tiêu, giáo viên có thể hướng dẫn học sinh lập 2 loại bảng mục tiêu đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại. Bảng 1 xác định mục tiêu đọc hiểu cả chủ đề văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 để có cái nhìn tổng quát về những chuẩn kiến thức, kĩ năng, năng lực mà học sinh phải đạt được sau khi học xong cả chủ đề. Loại bảng 2

xác định mục tiêu đọc hiểu từng văn bản truyện theo yêu cầu của chương trình, sách giáo khoa Ngữ văn 9 hiện hành, chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 và mục tiêu của cá nhân cũng như mong đợi của giáo viên.

Mẫu của bảng 1 có thể như sau:

Bảng 1. Mục tiêu đọc hiểu chủ đề... ở lớp 9

Họ và tên học sinh:.....

Lớp.....Trường THCS.....

Thời gian thực hiện: Tháng 10/2020.....

Yêu cầu cần đạt của sách giáo khoa (1)	Mục tiêu của tôi (2)	Mong đợi của giáo viên (3)
1. Đọc hiểu nội dung		
2. Đọc hiểu hình thức		
3. Liên hệ, so sánh, kết nối		
4. Đọc mở rộng		

Sau đây là một ví dụ minh họa:

Bảng 2. Mục tiêu đọc hiểu chủ đề truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9

Yêu cầu cần đạt của chương trình, sách giáo khoa (1)	Mục tiêu của tôi (2)	Mong đợi của giáo viên (3)
1. Đọc hiểu nội dung		
Hiểu, cảm nhận được giá trị nội dung của một số tác phẩm (trích đoạn) truyện Việt Nam sau Cách mạng tháng Tám 1945 (Làng - Kim Lân; Lặng lẽ Sa Pa - Nguyễn Thành Long; Chiếc lược ngà - Nguyễn Quang Sáng; Những ngôi sao xa xôi - Lê Minh Khuê): tinh thần yêu nước, chủ nghĩa anh hùng cách mạng, tình cảm nhân văn.	Nội dung truyện, nhân vật trong truyện có giống với các câu chuyện và nhân vật thật ở ngoài đời không? Truyện có các yếu tố hư cấu, tưởng tượng như truyện truyền thuyết, cổ tích không? Tôi sẽ học được gì từ các câu chuyện, các nhân vật trong truyện? Khám phá (thực tế hoặc qua truyền thông đa phương tiện) địa danh - nơi xảy ra câu chuyện hoặc một địa điểm được nhắc tới trong truyện.	Học sinh tóm tắt (vẽ sơ đồ tư duy) cốt truyện, sự kiện hoặc cuộc đời nhân vật chính. Xác định được đề tài, chủ đề chính của từng truyện: Tình yêu quê hương (Làng); tình cảm cha con sâu nặng (Chiếc lược ngà); những tấm gương lao động quên mình vì tổ quốc (Lặng lẽ Sa Pa); tinh thần dũng cảm, sự hi sinh của những cô gái thanh niên xung phong trên tuyến đường lửa những năm chống Mĩ (Những ngôi sao xa xôi).
2. Đọc hiểu hình thức		
Hiểu, cảm nhận được giá trị nghệ thuật của một số tác phẩm (trích đoạn) truyện Việt Nam sau Cách mạng tháng	Các yếu tố cơ bản nào làm nên truyện ngắn? Ngôi kể thứ nhất xưng “Tôi” có phải là tác giả	Trình bày được khái niệm, đặc điểm của truyện ngắn; so sánh với truyện dân gian và truyện trung đại.

<p>Tám 1945 (nêu trên) Hiểu được nghệ thuật xây dựng tình huống truyện, xây dựng nhân vật, sắp xếp tình tiết, chọn lọc ngôn ngữ. Xác định được các sự việc, sự kiện chính của truyện</p>	<p>không? Nhân vật người kể chuyện trong truyện là ai? Họ ở đâu khi kể chuyện? Làm thế nào để miêu tả nhân vật đặc sắc như nhà văn?</p>	<p>Xác định được các yếu tố nghệ thuật đặc sắc của truyện; bước đầu lí giải được ý nghĩa nghệ thuật của cốt truyện, kết cấu, giọng kể, cách kể, ngôn ngữ kể chuyện.</p>
3. Liên hệ, so sánh, kết nối		
<p>Biết đặc điểm và những đóng góp của truyện Việt Nam sau Cách mạng tháng Tám 1945 vào nền văn học dân tộc. So sánh chi tiết, nhân vật, cốt truyện... với các tác phẩm cùng đề tài, chủ đề; Liên hệ tác phẩm với những cảm xúc, trải nghiệm cá nhân và các vấn đề đời sống xã hội có liên quan để rút ra những bài học có ý nghĩa.</p>	<p>Tôi sẽ học được gì từ các câu chuyện, các nhân vật trong truyện sẽ học? Tôi sẽ khám phá (thực tế hoặc qua truyền thông đa phương tiện) địa danh - nơi xảy ra câu chuyện hoặc một địa điểm được nhắc tới trong truyện. Không biết trong hoàn cảnh của các nhân vật đó, tôi sẽ thế nào? Nếu sự việc (xảy ra với nhân vật trong truyện) xảy ra với tôi, tôi sẽ ứng xử như thế nào cho phù hợp?</p>	<p>Liên hệ với thực để đời sống để viết các bài nghị luận xã hội về các vấn đề có liên quan trong tác phẩm. Ví dụ: Lí tưởng sống của thanh niên; Tình yêu quê hương, đất nước, Tình phụ tử... Tập viết lại, chỉnh sửa, sáng tác tiếp câu chuyện trong truyện ngắn.</p>
4. Đọc mở rộng		
<p>Biết vận dụng vào việc đọc hiểu các truyện ngắn mới, có dung lượng và độ khó tương tự.</p>	<p>Tôi sẽ tìm đọc một số tác phẩm của tác giả và tìm đọc các tác phẩm cùng đề tài, cùng thể loại.</p>	<p>Học sinh vận dụng được kiến thức, kĩ năng đọc hiểu chủ đề truyện Việt Nam hiện đại để tự đọc hiểu 2 truyện ngắn: “Gió lạnh đầu mùa” - Thạch Lam; “Bến quê”- Nguyễn Minh Châu.</p>

Ở cột (1), vì sách giáo khoa mới hiện chưa có nên chúng tôi dựa vào sách giáo khoa Ngữ văn hiện hành, bản *Chương trình môn Ngữ văn 2018*, tài liệu *Hướng dẫn thực hiện chuẩn kiến thức, kĩ năng môn Ngữ văn trung học cơ sở (THCS)* để xây dựng, cụ thể hóa mục tiêu cần đạt của chủ đề truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9. Ở cột (2) và (3), chúng tôi đã hướng dẫn, gợi ý cho học sinh lớp 9A trường THCS Trần Mai Ninh, TP. Thanh Hóa thực hành xác định mục tiêu, hướng dẫn học sinh chỉnh sửa và hoàn thiện như trên.

Trong loại bảng 3, Mục tiêu đọc hiểu các văn bản truyện cụ thể, học sinh xác định, tóm tắt và đối chiếu với yêu cầu cần đạt của SGK (cột 1) để đưa ra mục tiêu mong đợi của bản thân. Đó là mong muốn hiểu biết của riêng học sinh khi học văn bản đó (cột 2). Mong muốn đó có thể rất riêng tư cá nhân, giáo viên nên tôn trọng, khuyến khích và luôn là người cố vấn, chỉ dẫn giúp các em rút ra những bài học bổ ích từ những mong muốn đó.

Giảng viên có thể gợi ý cho học sinh thông qua câu hỏi: *Em đặt ra mục tiêu gì khi đọc văn bản này? Em mong muốn biết thêm điều gì liên quan đến tác giả, văn bản?...* Cột (3) trong bảng thể hiện mục tiêu mong đợi của giáo viên, đó là những yêu cầu, câu hỏi, bài tập mà giáo viên giao cho học sinh ngoài SGK, gắn với đối tượng học sinh, địa bàn học sinh sinh sống... để thấy được sự tiến bộ của học sinh.

Mẫu của loại bảng 3 có thể như sau:

Bảng 3. Mục tiêu đọc hiểu các văn bản truyện Việt Nam hiện đại lớp 9

Họ và tên HS:.....

Lớp.....Trường THCS.....

Thời gian thực hiện: Tháng 10/2020.....

TT	Tên văn bản truyện, tác giả	Yêu cầu cần đạt của SGK	Mục tiêu mong đợi của tôi	Mong đợi của giáo viên
1	Làng - Kim Lân			
2	Lặng lẽ Sa Pa - Nguyễn Thành Long			
3			

Sau đây là một ví dụ minh họa:

Bảng 4. Mục tiêu đọc hiểu văn bản Làng - Kim Lân

Họ và tên HS:.....

Lớp.....Trường THCS.....

Thời gian thực hiện: Tháng 11/2020.....

Yêu cầu cần đạt của SGK (1)	Mục tiêu của tôi (2)	Mong đợi của giáo viên (3)
1. Đọc hiểu nội dung		
Có hiểu biết bước đầu về tác giả Kim Lân - một đại diện của thế hệ nhà văn đã có những thành công từ giai đoạn trước Cách mạng tháng Tám. Hiểu, cảm nhận được giá trị nội dung của truyện ngắn Làng: Cảm nhận được tình yêu làng quê thống nhất với tình yêu nước, tinh thần kháng chiến ở nhân vật ông Hai, qua đó hiểu được tinh thần yêu nước của nhân dân ta trong thời kì kháng chiến chống thực dân Pháp.	Vì sao truyện lại tên là Làng chứ không phải là Làng Chợ Dầu? Vì sao ông Hai lại tự hào khi nói về làng Chợ Dầu? Tại sao ông Hai phải đau đớn, tủi hổ khi nghe tin làng Chợ Dầu theo giặc, làng Chợ Dầu có phải làng của riêng ông Hai đâu? Tại sao ông Hai không tâm sự với người khác mà lại tâm sự với đứa con còn nhỏ của ông? Ông Hai có phải là người gàn dở không?	HS tóm tắt được nét chính về tác giả và hoàn cảnh ra đời của tác phẩm. HS tóm tắt, ghi nhớ được cốt truyện, nhân vật, sự kiện; khái quát được ý nghĩa và chủ đề của truyện: Tình yêu làng quê thống nhất với tình yêu nước.

2. Đọc hiểu hình thức		
<p>Hiểu, cảm nhận được giá trị nghệ thuật của truyện ngắn Làng. Nhân vật, sự việc, cốt truyện trong một tác phẩm truyện hiện đại. Đôi thoại, độc thoại và độc thoại nội tâm; sự kết hợp các yếu tố miêu tả, biểu cảm trong văn bản tự sự hiện đại.</p>	<p>Tình huống trong truyện là tình huống gì? Tình huống ấy đã được giải quyết như thế nào? Kể, tả về tâm trạng, suy nghĩ và sự đấu tranh nội tâm của ông Hai như vậy có tác dụng gì?</p>	<p>Học sinh nhận biết thể loại, điểm nhìn trần thuật trong văn bản Phân tích được diễn biến tâm lí nhân vật ông Hai. Trình bày và phân tích được những thành công nghệ thuật đặc sắc của truyện.</p>
3. Liên hệ, so sánh, kết nối		
<p>Biết những đóng góp của truyện ngắn Làng và những đóng góp của nhà văn Kim Lân vào nền văn học dân tộc. So sánh chi tiết, nhân vật, cốt truyện, trong truyện ngắn Làng... với các tác phẩm cùng đề tài, chủ đề. Liên hệ tác phẩm với những cảm xúc, trải nghiệm cá nhân về tình yêu quê hương, đất nước trước những vấn đề đời sống xã hội có liên quan để rút ra những bài học có ý nghĩa.</p>	<p>Tình yêu quê hương ở tôi có gì giống và khác với ông Hai? Tôi học được gì từ các câu chuyện của ông Hai? Nếu ở vào hoàn cảnh của ông Hai, tôi sẽ phản ứng thế nào?</p>	<p>Vận dụng kiến thức về thể loại và sự kết hợp các phương thức biểu đạt trong tác phẩm truyện để đọc hiểu và nêu cảm nhận về một văn bản tự sự hiện đại.</p>
4. Đọc mở rộng		
<p>Tìm đọc truyện ngắn hoặc bài thơ viết về tình cảm quê hương đất nước. Vận dụng kiến thức về thể loại và sự kết hợp các phương thức biểu đạt trong tác phẩm truyện để cảm nhận một văn bản tự sự hiện đại.</p>	<p>Tôi sẽ xem phim Làng Vũ Đại ngày ấy để xem Kim Lân đóng phim như thế nào. Tôi sẽ tìm đọc các tác phẩm viết về tình cảm quê hương đất nước trên mạng internet.</p>	<p>Tìm đọc các văn bản: Vợ nhặt, Ông lão hàng xóm của Kim Lân. Đọc một số truyện Việt Nam sau 1945 của các nhà văn Thanh Hóa.</p>

2.4.3. Hướng dẫn học sinh điều chỉnh, hoàn thiện bảng mục tiêu

Sau khi học sinh hoàn thành bảng mục tiêu, giáo viên nhận xét, hướng dẫn học sinh dựa vào bảng mẫu để tự kiểm tra và hiểu rõ hơn mục tiêu, yêu cầu đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại; gợi ý, tư vấn để học sinh điều chỉnh hồ sơ mục tiêu cho sát hợp.

Cách thực hiện:

Học sinh chia sẻ, góp ý hồ sơ mục tiêu cho nhau theo nhóm.

Giáo viên xem xét bảng hồ sơ mục tiêu của học sinh, xem xét các góp ý của học sinh khác.

Giáo viên trao đổi với học sinh để hiểu rõ hơn mong muốn thực sự của học sinh sau khi học đọc hiểu các văn bản truyện là gì.

Học sinh đối chiếu với mục tiêu đọc hiểu phần truyện trong chương trình, SGK Ngữ văn THCS và gợi ý của giáo viên để hoàn chỉnh và điều chỉnh bảng mục tiêu phù hợp nhất với mong muốn của mình.

2.5. Cách thức sử dụng hồ sơ mục tiêu trong đọc hiểu truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9

Học sinh cần được hướng dẫn xây dựng hồ sơ mục tiêu của chủ đề trước khi dạy học phần văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 trước một đến hai tuần và được sử dụng trong suốt quá trình học đọc hiểu các văn bản đó. Còn mục tiêu đọc hiểu các văn bản có thể trước 2 - 3 ngày.

2.5.1. Sử dụng hồ sơ mục tiêu trong hoạt động dạy của giáo viên

Giáo viên sử dụng hồ sơ mục tiêu như một căn cứ, cơ sở để xây dựng mục tiêu dạy học của mình sao cho vừa đáp ứng được mục tiêu chương trình, vừa đáp ứng được mong muốn, nhu cầu nhận thức thâm mĩ của học sinh. Hồ sơ mục tiêu của học sinh cũng là cơ sở, thông tin phản hồi giúp giáo viên lựa chọn, xây dựng nội dung dạy học cụ thể và sử dụng các phương pháp, kỹ thuật dạy học phù hợp. Hồ sơ mục tiêu cũng được xem là một trong các cơ sở đánh giá kết quả đọc hiểu của học sinh. Quá trình học sinh xác định mục tiêu cũng là quá trình các em đang trực tiếp tham gia vào quá trình đọc hiểu văn bản. Các bước phát hiện, khái quát, lập bảng mẫu, thực hiện, điều chỉnh và hoàn thiện mục tiêu đã thể hiện năng lực của mỗi học sinh. Từ hoạt động này, học sinh sẽ dễ nhận thấy ưu, khuyết điểm của bản thân, từ đó có hướng để khắc phục những hạn chế. Giáo viên có thể thông qua hồ sơ mục tiêu của học sinh để đánh giá năng lực thực sự cũng như hiểu được mong muốn cần đạt của mỗi học sinh để đưa ra phương án giảng dạy hiệu quả với từng đối tượng học sinh.

2.5.2. Sử dụng hồ sơ mục tiêu trong hoạt động học của học sinh

Học sinh sẽ sử dụng hồ sơ mục tiêu trong suốt quá trình học đọc hiểu như hoa tiêu định hướng. Hồ sơ mục tiêu sẽ dẫn dắt, định hướng học sinh chú ý đến điều này mà không phải là điều kia, đặt trọng tâm vào vấn đề này mà không phải là vấn đề kia... để đạt được mục tiêu mong muốn. Sau khi hoàn tất quá trình đọc hiểu văn bản, học sinh đối chiếu kết quả đạt được với mục tiêu mong muốn để biết bản thân có hoàn thành mục tiêu đề ra hay không, từ đó học sinh sẽ tự điều chỉnh phương pháp học của bản thân sao cho đạt kết quả cao nhất trong đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại nói riêng và trong học tập nói chung.

3. KẾT LUẬN

Hồ sơ mục tiêu là một loại hồ sơ học tập thiết yếu giúp học sinh xây dựng mục tiêu học tập cho mình trên cơ sở tự đánh giá được năng lực của bản thân. Vận dụng vào việc dạy học đọc hiểu văn bản truyện ngắn Việt Nam hiện đại ở lớp 9, học sinh sẽ xây dựng mục tiêu mong muốn đạt được cho từng văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9 trên cơ sở yêu cầu cần đạt của chương trình SGK. Hướng dẫn học sinh xây dựng và sử dụng hồ sơ mục tiêu trong dạy học đọc hiểu văn bản sẽ góp phần nâng cao hiệu quả việc dạy học đọc hiểu của cả giáo viên và học sinh. Việc xây dựng hồ sơ mục tiêu cần được cả học sinh và giáo viên thực hiện đúng qui trình và khoa học; việc sử dụng hồ sơ mục tiêu như thế nào để có thể phát huy hết hiệu quả của việc học tập của học sinh là vấn đề cũng cần được quan tâm. Nói cách khác, giá trị gia tăng của hồ sơ học tập nói chung và hồ sơ mục tiêu nói riêng phụ thuộc vào khả năng sử dụng những thông tin này của giáo viên và học sinh trong quá trình dạy học đọc hiểu văn bản truyện Việt Nam hiện đại ở lớp 9. Hồ sơ mục tiêu là chìa khóa giúp học sinh xác định mục tiêu đọc hiểu, định hướng được yêu cầu cần đạt của bản thân trong quá trình học. Mỗi loại hồ sơ có cách xây dựng, sử dụng, khai thác và lưu trữ khác nhau. Giáo viên nhận thức rõ vai trò, chức năng, ý nghĩa của hồ sơ học tập, biết cách hướng dẫn học sinh từng bước xây dựng và sử dụng từng loại hồ sơ hợp lí sẽ góp phần nâng cao tính chủ động, sáng tạo trong học tập của học sinh cũng như nâng cao chất lượng dạy học đọc hiểu văn bản văn chương ở nhà trường phổ thông.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Lăng Bình, Đỗ Hương Trà, Nguyễn Phương Hồng, Cao Thị Thăng (2017), *Dạy học tích cực - Một số phương pháp và kỹ thuật dạy học*, Nxb. Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục Phổ thông môn Ngữ Văn mới*.
- [5] Nguyễn Lộc, Nguyễn Thị Lan Phương (2015), *Phương pháp kỹ thuật xây dựng chuẩn đánh giá năng lực đọc hiểu và năng lực giải quyết vấn đề*, Nxb. Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [3] Nguyễn Thị Hạnh (2017), Năng lực đọc trong môn Ngữ văn bậc phổ thông và cấp tiểu học, *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, số 137.
- [7] Nguyễn Thị Hồng Vân (2015), Đề xuất cấu trúc và chuẩn đánh giá năng lực đọc hiểu trong chương trình giáo dục phổ thông mới, *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, số 114.
- [6] Osman Birgin, Adnan Baki (2007), The Use of Portfolio to Assess Student's Performance, *Journal of Turkish Science Education*.
- [4] Trần Kiều (2005), *Nghiên cứu xây dựng phương thức và một số bộ công cụ đánh giá chất lượng giáo dục phổ thông*, Đề tài trọng điểm cấp Bộ, mã số B2003-49-45TD, Viện Chiến lược và Chương trình Giáo dục trọng điểm.

GUIDING STUDENTS TO BUILD UP AND USE THE TARGET PROFILE IN TEACHING READING COMPREHENSION OF MODERN VIETNAMESE STORIES IN THE 9TH GRADE CLASS

Hoang Thi Yen

ABSTRACT

This article studies the roles, functions and meaning of studying profiles. Futhermore, it also guides teachers to facilitate students to build up and use one type of studying profiles. It is a target profile. On the basis of that, the article illustrates a demonstration of designing and using the target profile in teaching reading comprehension in modern Vietnamese stories to the 9th graders.

Keywords: *Teaching, reading comprehension, target profile, modern Vietnamese stories.*

* Ngày nộp bài: 4/12/2020; Ngày gửi phản biện: 10/12/2020; Ngày duyệt đăng: 15/12/2020